

การติดตามและประเมินผลโครงการบริการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Monitoring and Evaluation of Chiang Mai University's Social Responsibility Program

สุรพล เศรษฐบุตร์^{1*} ภาณุพันธ์ุ ประภาติกุล¹ วรทัศน์ อินทร์คัมพร¹ ณัฐิตากานต์ พัยคณา¹
อรกานต์ ไชยยา² และ ณัฐพงศ์ คำกลม²

Suraphol Sreshthaputra^{1}, Panuphan Prapatigul¹, Wallratat Intaruccomporn¹,
Nathitakarn Phayakka¹, Orakarn Chaiya² and Nattapong Kamgom²*

¹ ภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ. เชียงใหม่ 50200

Department of Agricultural Economic and Development, Faculty of Agriculture,

Chiang Mai University, Chiang Mai 50200, Thailand

² สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50200

University Academic Service Center, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200, Thailand

*Corresponding author: E-mail: suraphol.s@cmu.ac.th

(Received: September 12, 2019; Accepted: April 20, 2020)

Abstract: The purposes of this study were to evaluate the efficiency and effectiveness of Chiang Mai University's Social Responsibility Program during the 2015-2017 fiscal year and to propose the recommendation of the policy and practice in guiding the improvement of management, as well as the developing of the activities to achieve the goals of Chiang Mai University strategic planning. Mainly, there are 3 operating areas, which are Omkoi district, Mae Chaem district, and the area around the university according to the 5 dimensions of the development which includes 36 projects. Random sample of 20 clients in each project, totaling 720 cases. Data collection by interview method were analyzed by using descriptive statistics which included percentage, and standard deviation. Categorize assessment levels in to 5-level Likert scale with weighted mean scores. This research has found that, the efficiency for overall project was at the “highest” level accounting for 82.83 percent and the effectiveness of project operations was at the “highest” level accounted for 87.59 percent. Policy recommendations should bring about the sufficiency economy philosophy into the practice of people at all as to keep pace with changing world today for stability, sustainability of development and for the people to have good immunity of the community. The academic services to the community should be ready to use knowledge and new innovations in the target area and connect with the community local residents to get the maximum benefit,

worthwhile and to have social sustainability and local responsibility, in consistent with sustainable development goals

Keywords: Social responsibility, strengthen community engagement, sustainable development goals

บทคัดย่อ: การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินโครงการบริการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2558–พ.ศ. 2560 และเพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการการดำเนินกิจกรรมให้บริการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินการ 3 แห่ง ได้แก่ อำเภออมก๋อย อำเภอแม่แจ่ม และพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยตาม 5 มิติด้านการพัฒนา รวม 36 โครงการ สุ่มตัวอย่างผู้รับบริการโครงการละ 20 ราย รวมทั้งสิ้น 720 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบ่งระดับการประเมินตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (likert rating scales) 5 ระดับ และคิดค่าร้อยละเทียบกับค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมโครงการฯ มีประสิทธิภาพของการดำเนินงานอยู่ในระดับ “มากที่สุด” คิดเป็นร้อยละ 82.83 และมีประสิทธิผลของการดำเนินงานอยู่ในระดับ “มากที่สุด” คิดเป็นร้อยละ 87.59 โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายควรน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์แห่งพระราชาสู่การปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันและเพื่อให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันที่ดี การบริการวิชาการแก่ชุมชนควรนำเอาความรู้พร้อมใช้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ไปสู่การปฏิบัติเชื่อมโยงกับชุมชน ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์สูงสุด เกิดความคุ้มค่าและมีความรับผิดชอบต่อสังคมและท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: บริการรับใช้สังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำนำ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ตามพันธกิจ “บริการวิชาการที่เป็นเลิศ” (service excellence) และบริการวิชาการรับใช้สังคม (CMU societal engagement) ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม (university social responsibility :USR) ดำเนินงานโดยคณะ/หน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยมีโครงการตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาชุมชนบน

พื้นที่สูง และงานบริการวิชาการรับใช้สังคม ในลักษณะ area based ซึ่งในปัจจุบันพบว่ามหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีบทบาทให้บริการวิชาการรับใช้สังคมเกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อชุมชนในหลายด้านเพื่อรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยกันทำให้สังคมดีขึ้น ช่วยแก้ไขปัญหาสังคม และช่วยพัฒนาสังคม (Boonlong et al., 2013) และจากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการบริการรับใช้สังคมโครงการหมู่บ้านราชมงคลพบการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาและความสำเร็จของการดำเนินโครงการบริการรับใช้สังคมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ของคนในชุมชน

(Sakhunkhu *et al.*, 2016) โดยผลลัพธ์จากการดำเนินงานโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคม พบการมีส่วนร่วมและการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย และการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของนักศึกษาต่อการให้บริการฯ การมีจิตอาสาและการคำนึงถึงประโยชน์แก่สังคม (Laopugsin and Pochakaparipan, 2018)

การประเมินโครงการเป็นแนวทางของกระบวนการที่วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการดำเนินงานว่าสอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยอย่างไร มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลหรือผลกระทบเป็นไปตามที่วางแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ (Ritcharoon, 2014) ทั้งนี้ผลของการประเมินจะถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงโครงการหรือจัดทำโครงการใหม่ (Rodprasert, 2002) ดังนั้นการติดตามและประเมินผลโครงการบริการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในครั้งนี้จึงเป็นการประเมินเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) ของการดำเนินโครงการภายใต้งานบริการรับใช้สังคม ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีความสอดคล้องและเหมาะสมแก่การดำเนินตามแผนงาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดให้เกิดการดำเนินงานบริการวิชาการรับใช้สังคมที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ให้บริการวิชาการซึ่งหมายถึงคณะ/สำนัก/สถาบัน/หน่วยงานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่

ดำเนินงานโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคม และ 2) กลุ่มผู้รับบริการ ได้แก่ ชาวบ้าน เกษตรกร นักเรียน คณะครู ในพื้นที่เป้าหมาย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการจัดแบ่งลำดับชั้นภูมิ (multi-stage stratified random sampling) ซึ่งได้กำหนดลำดับชั้นภูมิ เป็น 5 ลำดับชั้นภูมิ (stratums) ดังนี้

1) ชั้นภูมิที่ 1 (stratum 1) แบ่งตามพื้นที่ดำเนินการ (จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ พื้นที่อำเภออมก๋อย พื้นที่อำเภอแม่แจ่ม และ พื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัย)

2) ชั้นภูมิที่ 2 (stratum 2) แบ่งตามปีงบประมาณ พ.ศ. (จำนวน 3 ปี คือ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 – 2560)

3) ชั้นภูมิที่ 3 (stratum 3) แบ่งตามจำนวนโครงการในแต่ละปีงบประมาณ (จำนวนทั้งหมด 56 โครงการ)

4) ชั้นภูมิที่ 4 (stratum 4) แบ่งตามมิติด้านการพัฒนา (จำนวน 5 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยว และด้านสาธารณสุข) โดยในชั้นภูมิที่ 4 มิติด้านการพัฒนา 5 ด้านนั้น ได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกคณะ/สำนัก/สถาบัน/หน่วยงานที่ได้รับงบประมาณจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในช่วงประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558–พ.ศ. 2560 ภายใต้การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการบริการวิชาการรับใช้สังคมตามระดับของมิติด้านการพัฒนาในแต่ละด้านจำนวนหน่วยงานละ 1 โครงการ

5) ชั้นภูมิที่ 5 (stratum 5) แบ่งตามจำนวนโครงการที่ทำการติดตามประเมินผลตามมิติด้านการพัฒนารวม 36 โครงการ (จากจำนวนทั้งหมด 56 โครงการ) และในแต่ละโครงการได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้รับบริการกลุ่มเป้าหมายภายใต้โครงการนั้น ๆ จำนวน 20 รายทั้งสิ้น 720 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามลักษณะข้อมูลตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของการดำเนินงานตามโครงการตามแนวพระราชดำริและการบริการวิชาการรับใช้สังคมที่ได้รับงบประมาณจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในมิติด้านประสิทธิผลของการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย ร้อยละของความสำเร็จ (ผลงาน) และร้อยละความสำเร็จการเบิกจ่ายงบประมาณ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงการให้บริการวิชาการรับใช้สังคม

2) แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามในลักษณะข้อมูลตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของการดำเนินงานตามโครงการตามแนวพระราชดำริและการบริการวิชาการรับใช้สังคมที่ได้รับงบประมาณจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในมิติด้านประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย ความพึงพอใจของประชาชน/ผู้รับบริการในด้านกระบวนการ ด้านผู้เข้าร่วมโครงการ ด้านความคุ้มค่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรม และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงการให้บริการวิชาการรับใช้สังคม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับหัวหน้าโครงการจาก คณะ/สำนัก/สถาบัน/หน่วยงาน กลุ่มผู้ให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์ประชาชน/ผู้รับบริการในแต่ละโครงการตามลักษณะของคำถามร่วมกับล่ามท้องถิ่นในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคม โดยตัวชี้วัดมิติด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการดำเนินงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละของความสำเร็จ (ผลงาน) และร้อยละความสำเร็จการเบิกจ่ายงบประมาณ โดยใช้เกณฑ์แบ่งระดับตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ท (likert rating scales) 5 ระดับ และใช้วิธีการคิดค่าร้อยละเทียบกับค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (weighted mean scored) โดยคำนวณค่าสถิติพื้นฐานของคะแนน หาค่าร้อยละใช้สูตร ดังนี้

$$\text{ร้อยละของรายการ} = \frac{\text{ค่าเฉลี่ยของรายการ} \times 100}{\text{คะแนนเต็ม (5)}}$$

แปลผลค่าเฉลี่ยที่ได้เทียบกับเกณฑ์และคำนวณค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนเพื่อหาค่าร้อยละ (Siriwan, 2008) และมีการปรับเพิ่มเติม ดังนี้

5 คะแนนหมายถึง ประเมินแล้วอยู่ในระดับมากที่สุด 80 – 100% (ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00)

4 คะแนนหมายถึง ประเมินแล้วอยู่ในระดับมาก 71 – 80% (ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20)

3 คะแนนหมายถึง ประเมินแล้วอยู่ในระดับปานกลาง 61 – 70% (ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40)

2 คะแนนหมายถึง ประเมินแล้วอยู่ในระดับน้อย 51 – 60% (ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60)

1 คะแนน หมายถึง ประเมินแล้วอยู่ในระดับน้อยที่สุด ต่ำกว่า 50% (ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา ติดตามและประเมินผลโครงการบริการรับใช้สังคมภายใต้การสนับสนุนของ

โครงการตามแนวพระราชดำริและการบริการวิชาการรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 – 2560) จำนวนทั้งหมด 36 โครงการ พบว่า มีผลของการดำเนินโครงการในภาพรวมประสิทธิภาพและประสิทธิผล (overall performance) ร้อยละ 85.21 อยู่ในระดับมากที่สุด (ช่วง 80 – 100 %) มีประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ (project efficiency) ร้อยละ 82.83 และมีประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ (project effectiveness) ร้อยละ 87.59 อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน (ช่วง 80 – 100 %) (Figure 1)

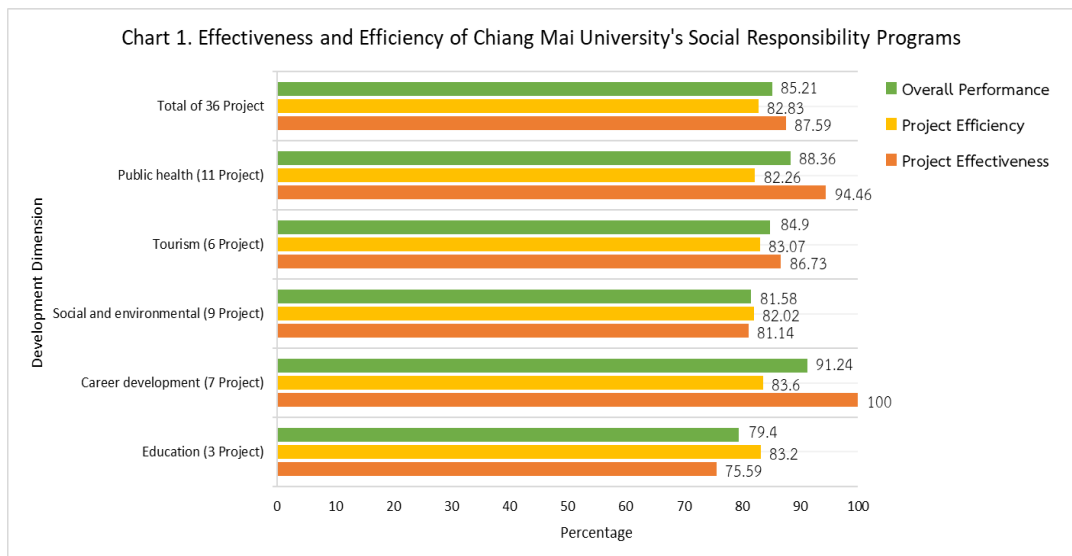

Figure 1. Effectiveness and efficiency of Chiang Mai University's Social Responsibility Programs

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่รายดัชนีจำแนกตามตัวบ่งชี้มิติด้านการพัฒนา (Table 1) พบว่า

มิติด้านที่ 1 ด้านการศึกษา เป็นโครงการที่นำองค์ความรู้ กระบวนการต่าง ๆ ภายใน

มหาวิทยาลัย นำมาถ่ายทอดใช้ในการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในพื้นที่ ได้ติดตามประเมินผลตามมิติด้านการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 3 โครงการ คือ โครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับครูในเขตพื้นที่อำเภอแม่อาย พบว่า ในภาพรวมของการดำเนินโครงการฯ มี

ผลของการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 79.40

ในด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.20 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ประชาชนที่เข้าร่วมในโครงการมีความพึงพอใจด้านกระบวนการ มากที่สุด รองลงมาคือด้านความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับ และด้านผู้เข้าร่วมโครงการ (ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ) เป็นอันดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 83.60, 83.20 และ 82.80 ตามลำดับ

สำหรับด้านประสิทธิผลการดำเนินงานด้านการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 75.59 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่ามีร้อยละความสำเร็จของการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.33 และมีการเบิกจ่ายงบประมาณการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 67.85 ทั้งนี้ ไม่มีโครงการที่ขอขยายระยะเวลาการดำเนินโครงการ

มิติด้านที่ 2 ด้านการพัฒนาอาชีพ เป็นโครงการที่นำองค์ความรู้ กระบวนการต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อจัดฝึกอบรมการสร้างอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมของประชาชนในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน จำนวนทั้งสิ้น 7 โครงการ ได้แก่ โครงการปลูกกาแฟอาราบิก้าเพื่อสร้างรายได้และฟื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงบ้านมุเซอ หมู่ 5 ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย ได้แก่โครงการนวดแผนไทยสู่ชุมชนบ้านมุเซอปากทาง ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย โครงการขยายผลผลิต ถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ชุมชนและขึ้นทะเบียนตำรับยาสมุนไพรในสูตรตรีผลาจากสารสกัดของมะขามป้อม สมอไทยและสมอพิเภก โครงการลดปัญหาหมอกควันในพื้นที่ อำเภอแม่แจ่ม โดยการ

ปลูกกาแฟอาราบิก้าร่วมกับพืชยืนต้นทดแทนการปลูกพืชล้มลุกเชิงเดี่ยวที่มีการเผาซากหลังเก็บเกี่ยว และโครงการสำรวจและพัฒนาคุณภาพผ้าขึ้นดินจากกลุ่มน้ำล้นในเขตอำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยในภาพรวมของการดำเนินโครงการฯ พบว่า มีผลของการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.24

ประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการพัฒนาอาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.60 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีความพึงพอใจด้านผู้เข้าร่วมโครงการ (ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ) มากที่สุด รองลงมาคือด้านกระบวนการ และด้านความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับ เป็นอันดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 84.36 83.96 และ 82.48 ตามลำดับ

ประสิทธิผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาอาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีร้อยละความสำเร็จของการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 และมีการเบิกจ่ายงบประมาณการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 ทั้งนี้ มีโครงการที่ขอขยายระยะเวลาการดำเนินโครงการ 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 42.82 ของโครงการฯ ด้านการพัฒนาอาชีพทั้งหมด

มิติด้านที่ 3 ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นโครงการที่นำองค์ความรู้ กระบวนการต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความน่าอยู่ จำนวนทั้งสิ้น 9 โครงการ ได้แก่ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “เสริมสร้างศักยภาพด้านการบริหารและจริยธรรมให้แก่ผู้นำท้องถิ่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่” โครงการติดตั้งระบบพลังงานแสงอาทิตย์ ณ สุขศาลาพระราชทานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โครงการพัฒนานักวิจัยชุมชนรุ่นเยาว์เพื่อส่งเสริมการ

เรียนรู้มลพิษสิ่งแวดล้อมผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนและ
แนวทางป้องกันแก้ไข : การศึกษานำร่องด้านมลพิษ
หมอกควันในอำเภออมก๋อย โครงการเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งหมู่บ้านต้นแบบบูรณาการเพื่อความอยู่
ดีมีสุขชุมชนบ้านยางเปียง อำเภออมก๋อย โครงการ
ขยายผลการพัฒนานักวิทยาศาสตร์ชุมชนรุ่นเยาว์
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มลพิษสิ่งแวดล้อมต่อ
สุขภาพประชาชน และแนวทางการป้องกันแก้ไข:
การศึกษานำร่องด้านมลพิษหมอกควันในอำเภอ
อมก๋อย โครงการพัฒนาและยกระดับความเป็นอยู่ของ
ชุมชนในถิ่นทุรกันดารตำบลสบโขง อำเภออมก๋อย
โครงการเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตและ
สิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบสังคมน่าอยู่
อำเภอแม่แจ่ม” โครงการศึกษาสถานการณ์ปัญหา
เด็กและเยาวชนบริเวณรอบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เพื่อจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ระยะที่ 1 และ
โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านวิทยุกระจายเสียง
แก่เครือข่ายสถานีวิทยุชุมชน จ.สมุทรสาคร โดยใน
ภาพรวมของการดำเนินโครงการฯ พบว่า มีผลของ
การดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.58

ประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการศึกษา
พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.02
เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีความพึงพอใจด้าน
กระบวนการ มากที่สุด รองลงมาคือด้านผู้เข้าร่วม
โครงการ (ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ) และด้านความ
คุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับ เป็นอันดับสุดท้าย คิด
เป็นร้อยละ 83.48, 81.93 และ 80.65 ตามลำดับ

ประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านสังคมและ
สิ่งแวดล้อม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.58 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดมีร้อยละ

ความสำเร็จของการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด
คิดเป็นร้อยละ 90.00 และมีการเบิกจ่ายงบประมาณ
การดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ
72.28 ทั้งนี้ มีโครงการที่ขอขยายระยะเวลาการ
ดำเนินโครงการ 6 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 66.66
ของโครงการฯ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด

มิติด้านที่ 4 ด้านการท่องเที่ยว เป็น
โครงการที่นำองค์ความรู้ กระบวนการ ต่าง ๆ
ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อจัดการท่องเที่ยวในชุมชน
และใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่า มีการ
กระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในชุมชนที่มี
แหล่งท่องเที่ยว จำนวนทั้งสิ้น 6 โครงการ ได้แก่
โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศดอยม่อนจอง อำเภออมก๋อย โครงการต้นแบบ
การจัดการโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบ้าน
อมก๋อย อำเภออมก๋อย โครงการจัดทำสื่อสัญลักษณ์เพื่อ
สื่อความหมายเส้นทางท่องเที่ยวดอยม่อนจอง
อำเภออมก๋อย โครงการพัฒนาศักยภาพเครือข่าย
ท่องเที่ยวชุมชนอำเภออมก๋อย โครงการจัดทำ
แบบจำลองสามมิติบริเวณวัดอุโมงค์และฐานข้อมูล
สำหรับการสร้างรูปแบบสันนิษฐานของโบราณสถาน
ร้าง และโครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อ
ส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับชุมชน
กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มช้าง โดยในภาพรวมของการ
ดำเนินโครงการฯ พบว่า มีผลของการดำเนินโครงการ
อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.90

ประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการ
ท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ
83.07 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีความพึงพอใจ
ด้านกระบวนการ มากที่สุด รองลงมาคือด้าน
ผู้เข้าร่วมโครงการ (ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ) และ

ด้านความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับ เป็นอันดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 84.07 82.80 และ 82.33 ตามลำดับ

ประสิทธิผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.73 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีร้อยละความสำเร็จของการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.50 และมีการเบิกจ่ายงบประมาณการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 75.96 ทั้งนี้ มีโครงการที่ขอขยายระยะเวลาการดำเนินโครงการ 5 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 83.33 ของโครงการฯ ด้านการท่องเที่ยว ทั้งหมด

มิติด้านที่ 5 ด้านสาธารณสุข เป็นโครงการที่นำองค์ความรู้ กระบวนการต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในพื้นที่จำนวนทั้งสิ้น 11 โครงการ ได้แก่ โครงการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์สมุนไพรจากป่าอย่างยั่งยืนในอำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่อง 3 ปี โครงการประเมินสุขภาพด้านหนองพวยของนักเรียนประถมอำเภอมก๋อย ดำเนินการในปี พ.ศ. 2558 และ พ.ศ. 2559 โครงการสร้างสัมพันธ์ชุมชนบ้านร่วมกับชุมชน ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่อง 3 ปี โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนพื้นที่อำเภอมะแม่มตามแนวพระราชดำริ

ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โครงการเรื่องสร้างเสริมสุขภาพของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังในพื้นที่อำเภอมะแม่ม และโครงการนาร่องเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสุขภาพประชาชนโดยรอบวิทยาเขตศรีบัวบาน โดยในภาพรวมของการดำเนินโครงการฯ พบว่ามีผลของการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.36

ประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านสาธารณสุข พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.26 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีความพึงพอใจด้านผู้เข้าร่วมโครงการ (ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ) มากที่สุด รองลงมาคือด้านกระบวนการ และด้านความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับ เป็นอันดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 82.63 82.13 และ 82.00 ตามลำดับ

ประสิทธิผลการดำเนินงานด้านสาธารณสุข พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.46 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีร้อยละความสำเร็จของการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.00 และมีการเบิกจ่ายงบประมาณการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.91 ทั้งนี้ มีโครงการที่ขอขยายระยะเวลาการดำเนินโครงการ 5 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 45.45 ของโครงการฯ ด้านสาธารณสุขทั้งหมด

Table 1. Effectiveness and Efficiency of Chiang Mai University's Social Responsibility Programs by Index

Development dimensions	Project Effectiveness				Project Efficiency			Overall Performance	
	Perpetuate	Success	Disbursement	Total	Process	Participants	Worthiness		Total
	(%/Project)	(%)	(%)				/Benefits		
Education (3 Projects)	-	83.33	67.85	75.59 (much)	83.60	82.80	83.20	83.20 (most)	79.40 (much)
Career development (7 Projects)	42.82 /3	100.00	100.00	100.00 (most)	83.96	84.36	82.48	83.60 (most)	91.24 (most)
Social and environmental (9 Projects)	66.66 /6	90.00	72.28	81.14 (most)	83.48	81.93	80.65	82.02 (most)	81.58 (most)
Tourism (6 Projects)	83.33 /5	97.50	75.96	86.73 (most)	84.07	82.80	82.33	83.07 (most)	84.90 (most)
Public health (11Projects)	45.45 /5	90.00	98.91	94.46 (most)	82.13	82.63	82.00	82.26 (most)	88.36 (most)
Total	52.77 /19	92.17	83.00	87.59 (most)	83.45	82.90	82.13	82.83 (most)	85.21 (most)

อภิปรายผล

ผลจากการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคมในภาพรวม (overall performance) จำแนกตามตัวบ่งชี้ด้านการพัฒนา 5 มิติ คือ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านการพัฒนาอาชีพ 3) ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการท่องเที่ยว และ 5) ด้านสาธารณสุข มีค่าร้อยละ 85.21 อยู่ในระดับมากที่สุด (คะแนนระหว่าง 80 – 100 %) โดยมีประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ (project efficiency) ใน 5 มิติ ร้อยละ 82.83 อยู่ในระดับมากที่สุด และมีประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ (project effectiveness) ใน 5 มิติ ร้อยละ 87.59 อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

ในด้านประสิทธิภาพการดำเนินโครงการ บริการวิชาการรับใช้สังคมทั้ง 5 มิติ พบว่าประชาชนผู้รับบริการมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในด้านกระบวนการดำเนินงานซึ่งมหาวิทยาลัยได้นำองค์ความรู้พร้อมใช้ภายในมหาวิทยาลัยเพื่อแก้ปัญหาต้นน้ำเพื่อตอบสนองความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ในด้านส่วนกลางน้ำนั้น มหาวิทยาลัยจะร่วมมือกับชุมชนในการขับเคลื่อนโครงการฯ ให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกกิจกรรม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานของ Sukloi and Mungkang (2006) ที่ให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีการดำเนินการโดยกระบวนการกลุ่มเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ๆ เป็นที่ตั้ง ส่วนในด้านความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับซึ่งเป็นกระบวนการ

ในส่วนปลายน้ำนั้น พบว่าประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์สูงสุด เกิดความคุ้มค่า และมีความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นอย่างยิ่งนี้ สอดคล้องกับ Bunlong (2013) ที่ได้กล่าวถึงการทำงานของ การให้บริการวิชาการว่า ภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ด้านคือ การเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการนั้นเป็นภารกิจที่สามารถเชื่อมโยงกับสังคมได้อย่างดีและสามารถเชื่อมโยงระหว่างกันและกันได้ให้เกิดผลหลายอย่างทั้งผลงานการผลิตบัณฑิต การวิจัย และการบริการวิชาการ ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์สูงสุด มีความพึงพอใจด้านกระบวนการการทำงาน มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่เพิ่มขึ้น เกิดความคุ้มค่าต่อชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Laoopugsin and Pochakapariapan (2018) ที่พบว่าผลลัพธ์จากการดำเนินงานโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัย ชุมชนเป้าหมายมีส่วนร่วมและให้การยอมรับและเป็นการเสริมสร้างทักษะและทัศนคติที่ดีของนักศึกษาต่อการให้บริการฯ การมีจิตอาสาและการคำนึงถึงประโยชน์แก่สังคม

ในด้านประสิทธิผลการดำเนินโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคมทั้ง 5 มิติ พบว่าการดำเนินโครงการมีความล่าช้า มีการขอขยายระยะเวลา ส่งผลให้การดำเนินโครงการไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ โดยมีสาเหตุหลัก ๆ ได้แก่ การยื่นขอโครงการเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนมีขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติโครงการเป็นลำดับขั้น และมีการประสานงานข้อมูลหลายส่วนงาน อีกทั้งในบางโครงการต้องมีการปรับแก้ไขให้มีความถูกต้องตามระเบียบการเบิกจ่ายเงิน จึงทำให้ระยะเวลาปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ร้อยละการเบิกจ่ายงบประมาณระดับปานกลาง และไม่

เป็นไปตามแผนงาน ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Julphunthong *et al.* (2014) ที่รายงานว่ามหาวิทยาลัยควรจะต้องมีการเสริมสร้างระบบการประเมินการบริการวิชาการด้วยการพัฒนาระบบและกลไกการติดตาม ประเมินผลการให้บริการวิชาการ เพราะทำให้สามารถบ่งชี้ความสำเร็จตามเป้าหมายให้สอดคล้องกับตัวแบบการประเมินผลโครงการเชิงระบบ ทั้งยังสอดคล้องกับ Jena *et al.* (2016) ที่สรุปว่าข้อจำกัดภายใต้หน่วยงานที่ให้บริการวิชาการที่ผู้บริหารต้องมีนโยบายเพิ่มคือ การให้ความสนับสนุนเรื่องผู้ประสานงานโครงการ มีการวิเคราะห์ ติดตามหาวิธีป้องกัน ลดปัญหาด้านการบริหารโครงการ ขณะที่ Naidu *et al.* (2017) สรุปว่าเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารโครงการ ผู้บริหารควรพิจารณาเรื่องการกำหนด แก่ไข ขั้นตอนการอนุมัติ และเบิกจ่ายงบประมาณให้คล่องตัวมากขึ้น ให้ข้อมูลวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน และการศึกษานี้ยังพบว่า ผู้รับผิดชอบโครงการฯ มีภาระงานอื่นมาก เช่น การสอน การวิจัย การเดินทางไปต่างประเทศ ซึ่งมีผลทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการฯ ได้อย่างต่อเนื่องและทันตามแผนการดำเนินงาน ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Julphunthong *et al.* (2014) ซึ่งพบว่าปัญหาการบริการวิชาการแก่สังคมฯ คือบุคลากรไม่สามารถทำงานบริการวิชาการได้เพราะภาระงานสอนมากไม่มีเวลา/ภารกิจอื่น ๆ จำเป็นมากกว่า

สรุป

การติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 – 2560 จำนวน 36 โครงการ ผลการศึกษาพบว่ามีผลการดำเนินโครงการในภาพรวม (overall performance) ร้อยละ 85.21 อยู่ในระดับมากที่สุด

(ช่วง 80 – 100 %) โดยมีประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ (project efficiency) ร้อยละ 82.83 และประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ (project effectiveness) ร้อยละ 87.59 อยู่ในระดับมากที่สุด (ช่วง 80 – 100 %) ทั้งนี้ยังพบว่าประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์สูงสุด มีความพึงพอใจด้านกระบวนการการทำงาน มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่เพิ่มขึ้น เกิดความคุ้มค่าต่อชุมชนและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Boon-long, P., K. Kaewthep and B. Papasratom. 2016. Socially Engaged Scholarship: Concept and Method. 2nd ed. Knowledge Network Institute Thailand, Bangkok. 104 p. (in Thai)
- Jena, A. and Chander. M. 2017. Improving Livestock Services Delivery by Mobile Veterinary Units in Odisha. Journal of Extension Education. 29(2): 5857-5863.
- Julphunthong, P., S. Duangtip, C. Putthaprasert and Y. Panaraj. 2014. The Strategic Development of Academic Services for the Community of Rajabhat Universities in the Lower Northern Region. Journal of Education Naresuan University. 16(1): 40-53. (in Thai)
- Laoopugsin, S. and J. Pochakaparipan. 2018. Socially-engaged Scholarship Project: Case Study of Saintlouis College. Mahajula Academic Journal. 5(2): 91-104. (in Thai)
- Naidu, J.yoga Narasimhulu., H. Philip, M. Asokhan, and R. Duraisamy. 2016. Constraints Faced by Stakeholders under Agriculture Technology Management Agency (ATMA). Journal of Extension Education. 28(4):5768-5774.
- Ritcharoon, P. 2014. Concept and process of project evaluation. STOU Education Journal. 7(1): 1-12. (in Thai)
- Rodprasert, P. 2002. Project Management. Natikul Press, Bangkok. 241 p. (in Thai)
- Sakhunkhu, S., D. Suwansopha, K. Sombun, S. Sarnklong and C. Ngaonoi. 2016. Lesson to Learning for sustainable community development. Case study: Ban Na Chuek, Sakon Nakhon Province. RMUTL Journal of Socially Engaged Scholarship. 1(1):7-16. (in Thai)
- Siriwan, P. 2008. Statistics for Research. Text and Journal Publication, Bangkok. (in Thai)
- Sukloy, T. and N. Mungkung. 2006. Factor affecting community's participation in forest resource conservation: Klongsai village, Wang Nam Khiao sub-district, Wang Nam Khiao district,

Nakhon Ratchasima province.
Applied Economics Journal 13(1):15-
26. (in Thai)
